

Молодь і ринок

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1 (180) січень 2020

Видається з лютого 2002 року

УДК 051 Журнал внесено в оновлений перелік фахових видань з педагогічних наук рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України (наказ №1328 від 21.12.2015 р.)

Засновник і видавець: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24
Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №12270–1154 ПР від 05.02.2007 р.

ISSN 2308-4634 (Print) “Молодь і ринок” індексується у таких базах даних: Google Scholar; Polish Scholarly Bibliography (PBN); ERIH PLUS; Index Copernicus (ICV 2017: 69.05; ICV 2018: 80.20).

DOI: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.1/180.2020>

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор: Тетяна ПАНТЮК – д.пед.н., проф.,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Іван БАХОВ – д.пед. н., проф., Міжрегіональна академія управління персоналом

Наталія БИШЕВЕЦЬ – к.пед., н.,

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Галина БІЛАВИЧ – д.пед.н., проф.,

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Микола ГАЛІВ – д.пед.н.,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Ірина ЗВАРИЧ – д.пед. н., проф.,

Київський національний торговельно-економічний університет

Микола ПАНТЮК – д.пед.н., проф.,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Надія Лаура СЕРДЕНЦЮК – к.пед., н.,

Сучавський університет імені Штефана чел Маре (м.Сучава, Румунія)

Даніель УОЛЛЕР – д.філос., н., Університет Центрального Ланкаширу

(м.Престон, Великобританія)

Марія ЧЕПІЛЬ – д.пед. н., проф., академік АНВО України,

Заслужений діяч науки і техніки України,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Олександра ЯНКОВИЧ – д.пед., н., проф.,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;

д. хабіліт., проф., Куявсько-Поморська вища школа (м.Бидгош, Польща)

Адреса редакції: Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24

Тел., +38 (068) 502-45-49; e-mail: vachevsky@meta.ua; веб-сайт: <http://mir.dspu.edu.ua>

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету
(протокол №2 від 30.01.2020 р.)

Посилання на публікації “Молодь і ринок” обов’язкові

Редакція зберігає за собою право скорочувати і виправляти матеріали. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, статистичних даних та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Підписано до друку 03.02.2020 р. Ум. друк. арк. 19,32.

Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 100 прим. Формат 60 x 84 1/8. Гарнітура Times New Roman.

Віддруковано у поліграфічній фірмі “ШВИДКОДРУК”

82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Данила Галицького, 1
тел.: (0324) 41-08-90

© Молодь і ринок, 2020

Молодь і ринок

№1 (180) січень 2020

ЗМІСТ

Михайло Медвідь, Інна Черніченко, Юлія Медвідь, Володимир Дем'янишин Імплементація постанови КМУ від 21.08.2019 р. №800 “Деякі питання підвищення кваліфікації...” в процесі становлення викладача-початківця вищого військового навчального закладу.....	6
Геннадій Дмитренко, Едуард Помиткін, Наталія Головач Формування здатних до самореалізації здобувачів освіти в умовах глобалізованого світу.....	12
Надія Стеценко, Зоя Комарова, Галина Ткачук, Володимир Стеценко Досвід організації та проведення опитування студентів про якість надання освітніх послуг в університеті.....	19
Оксана Шквир Підготовка майбутніх учителів початкової школи до виховання етнічної толерантності.....	26
Камілла Магшламова Викладач вищої медичної школи одна з ключових фігур реформи вищої медичної освіти.....	31
Сергій Гуменюк Використання технології проєктів у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.....	36
Svitlana Ostapenko, Hanna Udovichenko System approach to the analysis of professional competence of an engineer.....	41
Марина Білецька, Тетяна Підварко Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до концертно-виконавської діяльності.....	46
Олена Ващенко, Світлана Паламар, Людмила Романенко, Катерина Романенко Теоретичний аспект проблеми формування дослідницьких умінь молодших школярів засобом віртуальної екскурсії.....	51
Наталія Гречаник Культурологічний підхід підготовки майбутніх учителів початкової школи в освітньому просторі вищої школи.....	56
Людмила Загородня Концепція формування готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.....	61
Інна Ромащенко, Маргарита Романова Сучасні аспекти розвитку коледжу як закладу фахової передвищої освіти.....	67
Євген Нелін Діяльність Бруно Беттельхайма і популяризація психоаналізу в освітній практиці.....	74
Сергій Пішун Інтеграція музично-педагогічних компонентів у професійній підготовці майбутніх учителів музики в початковій школі.....	78
Галина Іщенко, Світлана Шумигай, Дарія Возносименко Індивідуальний підхід в контексті підготовки майбутнього вчителя математики до здоров'язбереження учнів.....	83

Ірина Розман Структурно-особистісні аспекти вивчення педагогічної персоналії.....	89
Валентина Вітюк Застосування методичних прийомів розвитку критичного мислення студентів під час вивчення правопису української мови.....	93
Olena Oleniuk, Nataliia Rubel Flipped classroom learning model: expand your boundaries as a teacher.....	98
Олександр Даниленко Педагогічні умови і технологія формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності....	102
Лариса Козіброда Організаційно-методичні засади підготовки вчителів в умовах інклюзивної школи у Франції.....	107
Оксана Марчук Основні тенденції навчання та виховання дітей і молоді в освітньо-культурних установах Волинської губернії....	111
Yuliya Kornyt'ska Flipped classrom in the esp course: students' perceptions.....	116
Альона Ускова Огляд літератури з виховних проблем розвитку духовно-морального світогляду здобувачів хореографічної освіти: теоретичний аспект.....	120
Іван Фрайт, Євгенія Шуневич Внесок Анатолія Вахнянина у розвиток музичної освіти Східної Галичини.....	125
Наталія Туренко, Марина Шах Технології роботи учителя та асистента учителя з дітьми з розладами аутистичного спектру.....	131
Ірина Савченко Впровадження дуальної форми професійної освіти як умова підготовки конкурентоспроможних кваліфікованих робітників для інноваційної економіки: перші кроки реалізації в Україні.....	137
Олександра Німилович, Соломія Добрянська Українська піаністка Таїса Богданська зі США: концертно-виконавська діяльність.....	145
Юлія Харченко Сучасні підходи до музично-виконавської співтворчості студента і концертмейстера закладу вищої освіти....	153
Олена Тригуб Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти України: теоретичні та прикладні аспекти.....	159
Людмила Щур Структурно-функціональні аспекти хореографічної культури Західного Поділля.....	165
Наталія Фещенко Вплив інформаційних технологій на процес проектування одягу у сучасному світі з оглядом супроводжуючого програмного забезпечення, огляд актуальних систем САПР.....	171
Уляна Ткаченко Формування інноваційної культури викладача закладу вищої освіти.....	177
Лілія Бандура Педагогічні умови використання інноваційних технологій в освітньому процесі ЗВО.....	180

Youth & market

MONTHLY SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL JOURNAL

№1 (180) January 2020

Published since February 2002

UDC 051 The magazine included in the updated list of specialized pedagogical editions by decision of
Certifying of the Ministry of Education and Science of Ukraine (the order №1328 21.12.2015)

Founder and published: Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

Ivan Franko, 24 Str., Drohobych, Lviv region, Ukraine 82100

The journal is registered in the Ministry of Justice of Ukraine

Published State registration license:

Series KB № 12270 – 1154 IIP since 05.02.2007

ISSN 2308-4634 (Print) “Youth and market” is indexed in such databases: Google Scholar; Polish
Scholarly Bibliography (PBN); **ERIH PLUS**; **Index Copernicus** (ICV 2017:
ISSN 2617-0825 (Online) 69.05; ICV 2018:80.20)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.1/180.2020>

EDITORIAL BOARD

Head editor: Tetyana PANTYUK – Dr. Sc. (Pedagogic), Prof.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

EDITORIAL BOARD MEMBERS

Ivan BAKHOV – Doctor of Pedagogic Sciences, Prof.,

Interregional Academy of Personnel Management

Nataliya BYSHEVETS – Candidate of Pedagogic Sciences,

National University of Physical Education and Sports of Ukraine

Halyna BILAVYCH – Doctor of Pedagogic Sciences, Prof.,

SHEE “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”

Mykola HALIV – Doctor of Pedagogic Sciences,

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Iryna ZVARYCH – Doctor of Pedagogic Sciences, Prof.,

Kyiv National University of Trade and Economics

Mykola PANTYUK – Doctor of Pedagogic Sciences, Prof.,

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Nadia Laura SERDENCUC – Candidate of Pedagogic Sciences,

Stefan cel Mare University from Suceava (Romania)

Daniel WALLER – Doctor of Philosophy Sciences, University of Central Lancashire

(Preston, UK)

Mariya CHEPIL – Doctor of Pedagogic Sciences, Prof.,

Academician of the Academy of Higher Education of Ukraine,

Honored Worker of Science and Technology of Ukraine,

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Oleksandra YANKOVYCH – Doctor of Pedagogic Sciences, Prof.,

Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University;

Dr. habilit., Prof., Kuyavian-Pomeranian High School (Bydgoszcz, Poland)

Editorial office: Ukraine 82100, Lviv region, Drohobych, Ivan Franko, 24 str,

Tel. +38 (068) 502-45-49; e-mail: vachevsky@meta.ua; website: <http://mir.dspu.edu.ua>

Recommended for publication by Academic Council of Drohobych State Pedagogical University
(protocol № 2, 30.01.2020)

Links to the publication of “Youth and market” obligatory

Edition reserves the right to shrink and correct the matter. Articles signed by author express their own point of view. Authors of publications are responsible for the accuracy of facts, quotations, private names, geographical names, statistics etc.

Signed to print 03.02.2020

Offset paper. Offset print. Edition of 100 copies. Size 60 x 84 1/8. Letter Times New Roman

Printed in the printing firm “Shwydkodruk” (“FastPrint”)

Danylo Halytsky str., 1, Drohobych. Lviv Region 82100

tel.: (0324) 41-08-90.

YOUTH & MARKET, 2020

Youth & market

№1 (180) January 2020

CONTENTS

- Mykhaylo Medvid, Inna Chernichenko, Yuliya Medvid, Volodymyr Demyanyshyn**
Implementation of the resolution of the KМУ from 21.08.2019, no.800 “Certain issues of advanced training...” in the course of formation of the beginner lecturer of higher military educational establishment.....6
- Hennadiy Dmytrenko, Eduard Pomytkin, Nataliya Holovach**
Formation of students able to self-realize in the conditions of the globalized world.....12
- Nadiya Stetsenko, Zoya Komarova, Halyna Tkachuk, Volodymyr Stetsenko**
The experience of organization and conducting a questionnaire of students about quality of providing educational services at the university.....19
- Oksana Shkvyr**
Training of the future primary school teachers for education of ethnic tolerance.....26
- Camilla Mahrlamova**
A teacher of the higher medical school is one of the key figures of the higher medical educational reformation....31
- Serhiy Humenyuk**
The use of project technology in professional training of future physical education teachers.....36
- Svitlana Ostapenko, Hanna Udovichenko**
System approach to the analysis of professional competence of an engineer.....41
- Maryna Biletska, Tetyana Pidvarko**
Forming of readiness of future teacher of musical art to carrying the concert-activity.....46
- Olena Vashchenko, Svitlana Palamar, Lyudmyla Romanenko, Katerina Romanenko**
The theoretical aspect of the problem of formation of resear.....51
- Nataliya Hrechanyk**
Cultural approach to preparation of future primary school teachers in the higher education space.....56
- Lyudmyla Zahorodnya**
The concept of forming the masters’ readiness for providing the quality of educational process in preschool education establishments.....61
- Inna Romashchenko, Marharita Romanova**
Modern ways of college development as the professoinal institution of prehigher education.....67
- Yevhen Nelin**
Bruno Bettelheim’s activities and the popularization of psychoanalysis in educational practice.....74
- Serhiy Pishun**
Integration of music-pedagogical components in professional training of future music teachers in primary school.....78
- Halyna Ishchenko, Svitlana Shumyhay, Dariya Voznosymenko**
Individual approach in the context of preparation of a future teacher of math for saving the pupils’ health....83

Iryna Rozman Structural and personal aspects of study of pedagogical personnel.....	89
Valentyna Vityuk The use of teaching methods for the development of critical thinking of students in the study of the spelling of the Ukrainian language.....	93
Olena Oleniuk, Nataliia Rubel Flipped classroom learning model: expand your boundaries as a teacher.....	98
Oleksander Danylenko Pedagogical conditions and technology of the formation of future navigators' readiness for professional activity....	102
Larysa Kozibroda Organizational-and-methodical fundamentals of teacher training in the conditions of an inclusive school in France....	107
Oksana Marchuk The basic trends of the education and upbringing of children and young people in educational and cultural institutions of Volyn province.....	111
Yuliya Kornyt'ska Flipped classroom in the esp course: students' perceptions.....	116
Alona Uskova Literature review on educational issues of development of spiritual and moral outlook of choreographic education applicants: the theoretical aspect.....	120
Ivan Frayt, Yevheniya Shunevych Anatoliy Vakhnyanin's contribution to the development of music education in eastern Galicia.....	125
Nataliya Turenko, Maryna Shakh Technologies of the work of the teacher and teacher's assistant with children with autism spectrum disorders...	131
Iryna Savchenko Implementation of the dual form of vocational education as a convention for preparing competitive capacity qualified employees for innovative economy: first steps of implementation in Ukraine.....	137
Oleksandra Nimylovych, Solomiya Dobryanska Ukrainian pianist Tayisa Bohdanska from the USA: concert and performing work.....	145
Yuliya Harchenko Modern approaches to the music and performance cooperation of the student and concertmaster in the higher educational institution.....	153
Olena Tryhub Gaps to study in the vocational training of future designers in higher educational institutions of Ukraine: theoretical and applied aspects.....	159
Lyudmyla Shchur Structural and functional aspects of choreographic culture of western Podillya.....	165
Nataliya Feshchenko The influence of information technologies on the process of design of clothing in the modern world with the overview of actual cad systems.....	171
Ulyana Tkachenko Formation of innovation culture of the teacher of higher education institution.....	177
Liliya Bandura Pedagogical conditions of using innovative technologies in high schools' educational process.....	180

УДК 373.3.091.3

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2020.195791>

Олена Ващенко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка
Світлана Паламар, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка
Людмила Романенко, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової освіти Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка
Катерина Романенко, викладач кафедри початкової освіти
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ВІРТУАЛЬНОЇ ЕКСКУРСІЇ

Стаття присвячена аналізу педагогічних досліджень проблеми формування дослідницьких умінь молодшого школяра засобом віртуальної екскурсії. З'ясовано, що дослідження зарубіжних та українських педагогів сприяли розробленню методологічних підходів до організації та здійснення означеної діяльності. Обґрунтовано доцільність використання віртуальних екскурсій як засобу формування дослідницьких умінь дітей. Розкрито сутність базових понять дослідження.

Ключові слова: дослідницькі уміння; віртуальні екскурсії; початкова школа; молодший школяр.
Літ. 11.

Olena Vashchenko, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Primary School Education Department,
Kyiv Borys Hrinchenko Pedagogical University
Svitlana Palamar, Ph.D.(Pedagogy), Senior Research, Deputy Director of Science,
Kyiv Borys Hrinchenko Pedagogical University
Lyudmyla Romanenko, Ph.D.(Pedagogy), Senior Lecturer of the Primary School Education Department,
Kyiv Borys Hrinchenko Pedagogical University
Katerina Romanenko, Lecturer of the Primary School Education Department
Kyiv Borys Hrinchenko Pedagogical University

THE THEORETICAL ASPECT OF THE PROBLEM OF FORMATION OF RESEARCH SKILLS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS BY VIRTUAL EXCURSION

The formation of research skills of elementary school students requires the creation of a system that has its own goals and objectives, as well as the creation of a supportive research environment consisting of classrooms, school yards, laboratories focused on the formation of research skills. Research activity is a specially organized cognitive creative activity of students, characterized by purposefulness, proactive attitude, clarity, motivation and consciousness, the result of which is the formation of the students' cognitive motives, research skills, subjective new knowledge or methods of activity.

However, according to the analysis of literary sources and the practical activity of general educational institutions, the problem of organizing and carrying out the research activities of younger students in the study of topics of natural and social orientation remains unsolved. The primary purpose of studying the content of social and health-saving fields in elementary school is to form the students' natural competence by developing a system of integrated knowledge about nature and human. To achieve this goal, the curriculum provides a number of basic tasks, one of which is the formation of research skills and the ability of students to observe objects and phenomena of the animate and inanimate nature.

One of the most effective forms of formation of research skills is excursion. Excursion is a special type of training that is conducted for the direct perception and observation of objects and phenomena of nature, related to the study of program material. Virtual excursion is an organizational form of training that is different from a real excursion by virtual display of real-life objects (museums, parks, city streets, etc.) in order to create the conditions for observation and gathering the necessary facts without assistance.

Keywords: research skills; virtual excursion; an elementary school; an elementary school student.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти, відповідно до вимог реформи “Нова українська школа”, провідними в навчальних закладах різного

рівня є методи і прийоми навчання, засновані на використанні сучасної комп'ютерної техніки та мережі Інтернет.

Одним із методів підвищення інтересу

молодших школярів до оволодіння знаннями про соціум та природу є залучення їх до дослідницької діяльності. Формування дослідницьких умінь учнів початкової школи потребує створення системи, яка б мала свої, притаманні тільки їй, цілі й завдання, а також організація такого сприятливого дослідницького середовища, яке складається з класних приміщень, пришкольних ділянок, лабораторій, зорієнтованих на формування дослідницьких умінь молодших школярів.

Пізнавальна діяльність учнів є важливою складовою організації процесу навчання та набуття ними умінь спостерігати, формувати гіпотези, проводити досліди, збирати та аналізувати результати, спрямовує на набуття ними відповідних способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, здатності до особистісного росту, самореалізації та досягнення життєвого успіху. Формування дослідницьких умінь молодшого школяра має носити системний, поетапний характер, а у подальшому розвиватися та поглиблюватися у основній та старшій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури засвідчує, що різні аспекти навчально-дослідницької діяльності учнів цікавили багатьох науковців. Теоретичний аспект проблеми розкрито у працях Н. Виноградової, Г. Граника, С. Гончаренка, С. Мартиненко. Формування пізнавальних умінь учнів представлено у дослідженнях В. Андрєєва, Н. Бібік, О. Савченко та ін. Питання дослідницької діяльності вивчали В. Кларін, Л. Левченко, Н. Недодатко, О. Пометун та ін. Проблема формування дослідницьких умінь висвітлювалася у наукових дослідженнях О. Кондратюк, Л. Литовченко, Л. Пироженко, О. Оноприєнко та ін. У зарубіжних працях таких учених, як Ватрхайм Курт, Мак Міллан (Канада), Карсон Деллуса (США), Дітер Крафт (Німеччина), Лінда Бертола (Італія), досліджувалася проблема організації та здійснення науково-дослідницької діяльності молодших школярів.

Однак, як свідчить аналіз літературних джерел та практична діяльність загальноосвітніх закладів, проблема організації та здійснення дослідницької діяльності молодших школярів під час вивчення тем, природничо-соціального спрямування залишається ще недостатньо вирішеною.

Мета статті – проаналізувати стан досліджуваної проблеми у науковій літературі та практиці.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз наукових джерел доводить, що поняття “уміння” є предметом дослідження філософів, психологів і педагогів. За визначенням Педагогічного словника “уміння це – здатність

належно виконувати певні дії, яка заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок. Уміння передбачає застосування раніше набутого досвіду, певних знань” [8, 94].

У наукових працях з психології поняття “уміння” розкривається як сукупність компонентів ключової освітньої компетентності, що представлено цілісною інтегрованою здатністю школяра бути суб’єктом діяльності, яка дозволяє активно і свідомо керувати ходом своєї навчальної діяльності.

В Українському педагогічному словнику під редакцією С. Гончаренка уміння визначаються як “здатність належно виконувати певні дії”. Також зазначається, що “утворення умінь є складним процесом аналітико-синтетичної діяльності кори головного мозку, в ході якого створюються й закріплюються асоціації між завданням, необхідним для його виконання, знаннями та їхнім застосуванням на практиці”. У Короткому педагогічному словнику зазначено, що уміння визначається як засвоєний суб’єктом зміст виконання дій, що забезпечуються сукупністю придбаних знань та навичок [3].

Н. Недодатко під навчально-дослідницькими вміннями розуміє складне психічне утворення, синтез інтелектуальних та практичних умінь, що застосовуються для розв’язання навчально-дослідницьких завдань і виникають у результаті управління психічним розвитком учнів [7, 9].

Узагальнюючи підходи науковців до визначення поняття “дослідницькі вміння”, робимо акцент на його тлумаченні О. Савченко, яка вважає, що це є вміння планувати і здійснювати науковий пошук, розробляти задум, логіку та програму дослідження, підбирати наукові методи та вміло їх застосовувати, організовувати та здійснювати дослідницько-експериментальну діяльність, обробляти та аналізувати отримані результати, оформляти їх у вигляді наукового тексту, формувати висновки та успішно їх захищати перед однокласниками та вчителем, а поняття “формування дослідницьких умінь молодших школярів” тлумачимо як цілеспрямований процес діяльності вчителя, кінцева мета якого полягає у спроможності та готовності учня до вирішення поставлених дослідницьких завдань під час вивчення природознавства [11].

У процесі формування дослідницьких умінь молодших школярів важливим є врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; використання ефективних методів навчання; доступність форм і методів дослідження, які застосовуються учнями; відповідність тематики дослідження віковим особливостям та

особистісним інтересам учнів; реалізація власних здібностей молодших школярів (саморозвиток, самовдосконалення); потреба учнів у знаннях та розуміння цінності дослідницької діяльності.

Однією з ефективних форм формування дослідницьких умінь під час вивчення довкілля є екскурсія. Екскурсія – це особливий вид навчальних занять, який проводиться за межами класної кімнати для безпосереднього сприйняття і спостереження учнями об'єктів та явищ природи, пов'язаних з вивченням програмового матеріалу [9].

Найоптимальнішим способом організації навчально-дослідної діяльності учнів є застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Поняття “інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТ)” визначаємо як сукупність методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів забезпечення процесу навчання. Інтернет джерела дозволяють визначити “віртуальну екскурсію” як організовану сукупність фото та відео зображень про видатні місця, іноді з текстовим або аудіо супроводом та засобами навігації, а також як її перегляд [1; 2; 6].

Таким чином, “віртуальна екскурсія” – це організована форма навчання, яка відрізняється від традиційної навчальної екскурсії віртуальним відображенням реально існуючих об'єктів соціуму та природи з метою створення умов для самостійного спостереження в довкіллі, збору необхідних фактів.

У процесі формування дослідницьких умінь учнів важливу роль відіграють принципи: інтегрованості (об'єднання і взаємовплив навчальної і дослідницької діяльності учнів, коли досвід і навички безпосередньо впливають на успішність учнів); неперервності (процес довготривалого навчання і виховання, що проявляється, перш за все, в творчому об'єднанні учнів та вчителів); міжпредметних зв'язків (дослідження будь-якої проблеми вимагає знання досліджуваного предмета та широку ерудицію під час вивчення всіх навчальних дисциплін). Саме тому в процесі формування дослідницьких умінь молодших школярів доцільно застосовувати різноманітні форми, методи та засоби діяльності, що відповідають поставленій меті. У процесі заохочення молодших школярів до навчально-дослідної діяльності перед учителем постає проблема організації вирішення єдиних дослідних завдань при різному рівні розвитку дослідницького досвіду учнів. У вирішенні цієї проблеми вчителі-практики обирають такі прийоми і форми роботи, які дозволяють учням використати та збагатити

свій індивідуальний дослідницький досвід. Зрозуміло, що більш доцільним є організація дослідницької діяльності учнів на уроках “Я досліджую світ”, оскільки цьому сприяє сам досліджуваний природничий матеріал. Однією з ефективних форм формування дослідницьких умінь під час вивчення тем природничо-соціального спрямування є екскурсія.

Для ефективного формування дослідницьких умінь молодших школярів у ході проведення екскурсій доцільним є врахування таких вимог: чітке визначення навчальної, виховної та розвивальної мети; правильний вибір місця проведення екскурсії (наявність тих природничих об'єктів, за якими учні будуть спостерігати та досліджувати їхні ознаки); психологічне налаштування школярів на здійснення дослідницької діяльності в природі; підбір групових та індивідуальних завдань, що включатимуть елементи спостережень та дослідження; використання дидактичних ігор; привернення уваги до проблеми соціуму та екології та дослідження умов вирішення соціальних та природоохоронних проблем; оформлення звітів у вигляді дослідницьких письмових робіт, гербаріїв, леп буків, презентацій тощо. Наприклад, в інтегрованому курсі “Я досліджую світ” можуть бути проведені екскурсії населеним пунктом, у природу (ліс, парк, сад), природничий музей, будинок природи, планетарій, по історичним місцям рідного краю тощо [9].

Не менш важливим у процесі формування дослідницьких умінь учнів є розв'язання проблемних завдань під час вивчення об'єктів живої й неживої природи. Методи проблемного викладу дозволяють учням оволодівати досвідом дослідницької діяльності, яка пов'язана з виникненням і вирішенням навчальної проблеми. Навчальна проблема – це штучна педагогічна конструкція, яка моделюється учителем у структурі змісту навчального предмету. Навчальна проблема – це знання про незнання, усвідомлення того, що необхідно дізнатися, пояснити, встановити. Для вирішення навчальної проблеми варто підбирати та пропонувати різні види проблемних завдань: проблемні завдання на виявлення ознак та властивостей природничих предметів (вивчення ознак і властивостей відбувається за допомогою проведення дослідів); проблемні завдання на засвоєння нових понять про природничі предмети і явища; проблемні завдання на встановлення взаємозв'язків та залежностей між об'єктами природи; проблемні завдання на засвоєння нових природничих знань за допомогою дослідження [10].

Ефективним методом процесу формування дослідницьких умінь молодших школярів є дослідницькі проекти. Проектна діяльність є надзвичайно перспективною, оскільки, беручи в ній участь, кожен із учасників не втрачає свого статусу активної особистості, намагається зайняти в групі позицію, що відповідає його можливостям: знанням, умінням, здібностям, мисленню тощо. Це позначається на загальному формуванні індивідуальності учня. Працюючи над проектом учні спілкуються, співпрацюють і допомагають один одному в процесі навчання, розвивають соціальні, інтелектуальні та комунікативні навички. Цей вид діяльності сприяє здійсненню індивідуального підходу в класах з різним рівнем підготовки під час вивчення та засвоєння нового матеріалу. Метою методу проекту є створення умов, за яких учні самостійно й охоче отримують знання з різних джерел, вчаться користуватися ними (знаннями) для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань, удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних групах, що сприяє формуванню в них як дослідницьких умінь, так і аналітичного мислення. Наприклад, темами дослідницьких проектів можуть бути такі: "Чому вода має бути чистою?", "Цукор – друг чи ворог?", "Зелене диво рідного краю", "Гроші національного банку України", "Українські музеї просто неба" [4, 5].

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновки, що в процесі формування дослідницьких умінь учнів під час вивчення інтегрованого курсу "Я досліджую світ" потрібно дотримуватися таких послідовних етапів: вибір теми; постановка мети і завдань дослідження; планування дослідження та вибір методів; пошук інформації; проведення дослідів, опитувань, створення графіків і діаграм; формулювання висновків та представлення результатів; аналіз своєї діяльності та самооцінка; публічне представлення результатів на різного виду заходах (конференціях, звітах, читаннях тощо).

Проведений нами аналіз наукових досліджень також дозволив виокремити такі види дослідницьких умінь, що формуються у молодших школярів: організаційні (вміння організовувати свою роботу під час проведення спостережень за об'єктами живої й неживої природи); пошукові (вміння здійснювати дослідження, виявляти властивості та ознаки природничих об'єктів); інформаційні (вміння працювати з інформацією, що вміщена в енциклопедіях, навчальних текстах про природу); оціночні (вміння аналізувати свою діяльність, представляти результат свого дослідження) [7; 10; 11].

З'ясовано, що в ході здійснення дослідницької діяльності учні вчаться визначати тему дослідження, аналізувати, порівнювати, формулювати висновки, оформляти результати дослідження. Процес формування дослідницьких умінь молодших школярів може складатися з таких методів і способів діяльності: обговорення в групі, спостереження за планом, міні-дослідження, екскурсії, індивідуальне складання моделей і схем, міні-довідки, рольові ігри, експерименти.

Отже, в процесі формування дослідницьких умінь у молодших школярів важливим є врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; використання ефективних методів навчання; доступність форм і методів дослідження, що проводяться молодшими школярами; відповідність тематики дослідження віковим особливостям та особистісним інтересам учнів. В ході здійснення означеної діяльності відбувається реалізація власних здібностей молодших школярів, їхній саморозвиток та самовдосконалення, враховується потреба учнів у знаннях та розуміння цінності дослідницької діяльності.

Висновки. Гуманістичні пріоритети сучасної освіти, зокрема її початкової ланки, ґрунтуються на ідеях унікальності особистості, необхідності розвитку її пізнавальних інтересів і творчих здібностей, задоволенні освітніх потреб завдяки залученню до дослідницької діяльності.

Основною метою вивчення в початковій школі змісту соціальної та здоров'язбережувальної галузі є формування природознавчої компетентності учнів завдяки засвоєнню системи інтегрованих знань про природу і людину. Для досягнення зазначеної мети навчальною програмою передбачено розв'язання ряду основних завдань, одним з яких є формування дослідницьких умінь та умінь учнів спостерігати за об'єктами та явищами живої і неживої природи. Однією з ефективних форм формування дослідницьких умінь є віртуальна екскурсія.

Отже, аналіз наукової літератури довів, що формування дослідницьких умінь молодших школярів засобом віртуальної екскурсії є одним із пріоритетних компонентів освітнього процесу, що має важливе значення для практичної діяльності учнів. Водночас, у початковій школі ще недостатньо застосовуються можливості віртуальної екскурсії як засобу формування дослідницьких умінь молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виртуальные экскурсии и 3d-путешествия.
URL: <http://www.panotours.ru/>

2. Виртуальные экскурсии? Почему бы и нет? URL: <https://edugalaхy.intel.ru/?automodule=blog&blogid=1718&showentry=1165>
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с.
4. Іщенко О.Л., Ващенко О.М., Романенко Л.В., Романенко К.А., Кліщ О.М. Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах) : Ч. 1, 2. Київ, 2019. 112 с.
5. Іщенко О.Л., Ващенко О.М., Романенко Л.В., Романенко К.А., Кліщ О.М. Я досліджую світ : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах) : Ч. 1 Київ, 2018. 112 с.
6. Кадемія М.Ю., Козяр М.М., Рак Т.Є. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: словник-госарій. Львів, 2011. 327 с.
7. Недодатко Н.Г. Формування навчально-дослідних умінь старшокласників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 "Теорія навчання". Харків, 2000. 25 с.
8. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. Київ, 2001. 514 с.
9. Подобед О. Віртуальні навчальні екскурсії історичними просторами України та зарубіжних країн. *Історія в сучасній школі*. 2012. №6. С. 26–29.
10. Романенко К.А. Змістово-технологічне забезпечення спостережень учнів початкової школи на уроках природознавства. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Ніжин, 20-21 жовтня 2016 р. Ніжин, 2016. 163 с.
11. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність. *Компетентнісна освіта: від теорії до практики*. Київ, 2005. С. 4–20.
12. Virtualnyye ekskursii i 3d-puteshestviya [Virtual excursions and 3D-journeys]. Available at: <http://www.panotours.ru> [in Russian].
13. Virtualnyye ekskursii? Pochemu by i net? [Virtual excursions? Why not?]. Available at: <https://edugalaхy.intel.ru/?automodule=blog&blogid=1718&showentry=1165> [in Russian].
14. Honcharenko, S. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv, 376 p. [in Ukrainian].
15. Ishchenko, O.L., et al. (2019). *Ya doslidzhuu svit : pidruch. dlia 2 kl. zakl. zahal. sered. osvity (u 2-kh chastynakh) : Ch. 1, 2* [I am exploring the world : schoolbook for 2nd grade of institutions of general secondary education : Issues 1, 2]. Kyiv, 112 p. [in Ukrainian].
16. Ishchenko, O.L., et al. (2018). *Ya doslidzhuu svit : pidruch. dlia 1 kl. zakl. zahal. sered. osvity (u 2-kh chastynakh)* [I am exploring the world : schoolbook for 1st grade of institutions of general secondary education]. issue 1. Kyiv, 112 p. [in Ukrainian].
17. Kademiiia, M.Iu., Koziar, M.M. & Rak, T.Ie (2011). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii navchannia: slovnyk-hlosarii* [Informational communicational educational technologies: dictionary-glossary]. Lviv, 327 p. [in Ukrainian].
18. Nedodatko, N.H. (2000). *Formuvannia navchalno-doslidnykh umin starshoklasnykiv* [The formation of educational-research skills of high school]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv, 25 p. [in Ukrainian].
19. Pedahohichnyi slovnyk (Ed.).Yarmachenko M.D. (2001). [Pedagogical dictionary]. Kyiv, 514 p. [in Ukrainian].
20. Podobied, O. (2012). Virtualni navchalni ekskursii istorychnymy prostoramy Ukrainy ta zarubizhnykh krain [Virtual educational excursions of historical places of Ukraine and foreign countries]. *History in modern school*. No. 6, pp. 26–29. [in Ukrainian].
21. Romanenko, K.A. (2016). *Zmistovo-tekhnolohichne zabezpechennia sposterezhen uchniv pochatkovoї shkoly na urokakh pryrodoznavstva* [Substantive and technological support for observations of elementary school students during natural science lessons]. *Pochatkova osvita: istoriia, problemy, perspektyvy: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Nizhyn, 20-21 zhovtnia 2016 r.* – Elementary education: history, problems, prospects: Proceedings of the International Scientific-Practical Conference, Nizhin, October 20-21, 2016. Nizhin, 163 p. [in Ukrainian].
22. Savchenko, O.Ia. (2005). *Uminnia vchytysia yak kliuchova kompetentnist* [Ability to learn as a key competence]. *Competency education: from theory to practice*. Kyiv, pp. 4–20. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.09.2019

